

SOCIAL POLITIK

Tidsskrift for Socialpolitisk Forening / 5 / 2012

TEMA:

X

X

X

SOCIAL POLITIK

Tidsskrift for Socialpolitisk Forening

Formand: Robert Olsen

Landssekretær: Allan Bærentzen

Social Politik udkommer seks gange årligt og sendes automatisk til alle medlemmer

Redaktion:

Matilde Høybye-Mortensen (Ansv.)

E-mail: mhm@akf.dk

Peter Bundesen

E-mail: peter.bundesen@cdnet.dk

Tine Gomard

E-mail: ecuador@cykel.dk

Margit Lotz

E-mail: margit.lotz@gmail.com

Preben Etwil

E-mail: meyland@adslhome.dk

Morten Frederiksen

E-mail: mfr@dps.aau.dk

Nina Særkjær Olsen

E-mail: n_olsen@hotmail.com

Dette nummer er redigeret af:

Peter Bundesen og

Nina Særkjær Olsen

Redaktionssekretærer:

Allan Bærentzen og Line Askgaard

ISSN 0905-8176

Artikler fra Social Politik kan citeres med tydelig kildeangivelse

Redaktionen gør opmærksom på, at artikler i Social Politik ikke nødvendigvis dækker redaktionens eller Socialpolitisk Forenings synspunkter

Tryk:

Eks-Skolens Trykkeri ApS

Tlf.: 35 35 72 76

541 TRYKSAG 508

INDHOLDSFORTEGNELSE

Tema: xxx

Peter Bundesen og Nina Særkjær Olsen:

Handicap 3

Stig Langvad:

Strukturreformen set gennem
handicapkonventionens perspektiv 5

Kirsten Ketscher:

Handicaprettigheder under udvikling i en krisetid x

John Heilbruun

Socialøkonomiske virksomheder i beskæftigelsespolitik-
ken vil to parallelle linjer nogensinde mødes? x

Lisbeth Risager Henriksen

En uretfærdig og ekskluderende reform x

Cliff Kaltoft:

Jo større kompleksitet, desto færre ressourcer – Om
metodiske præmisser i arbejdet med socialt udsatte x

Internationalt og foreningen

Ulrik Frederiksen: Om bæredygtigt socialt arbejde

Omtale: Aktuell skandinavisk og britisk

handicapforskning – en kortlægning af miljøer. x

Hvad er Socialpolitisk Forening?

Socialpolitisk Forening samler aktive mennesker, foreninger og organisationer på tværs af faggrænser og politiske skel, for at debattere aktuelle socialpolitiske spørgsmål. Som f.eks. stigende fattigdom blandt børn og voksne, øget arbejdsløshed, straf og resocialisering og børn og unges mistrivsel. Sammen søger vi at finde nye veje og løsninger på vitale samfundsproblemer.

Socialpolitisk Forening

Strandgade 6, st.

1401 København K

Tlf.: 40 23 43 20 (dagligt 10-15)

www.socialpolitisk-forening.dk

post@socialpolitisk-forening.dk

Merkur Bank: 8401 1107640

SOCIAL POLITISK FORENING

Handicap

I tiden op til strukturreformens ikrafttræden i 2007 var mange forskellige aktører indenfor handicapområdet skeptiske, og enkelte var særdeles kritiske overfor udsigten til, at kommunerne skulle overtage de amtslige indsatser for personer med handicap. Frygten handlede bl.a. om, at den amtslige ekspertise, der var opbygget gennem en årrække, risikerede at gå tabt med store konsekvenser for forskellige handicapgrupper rundt om i kommunerne.

*Af Peter Bundesen og
Nina Særkjær Olsen*

Dette temanummer er ikke en systematisk opfølgning på den skepsis fra strukturreformens komme i forsøget på at undersøge, om det så gik så slemt, som frygtet. Temanummeret forsøger i stedet mere bredt at tage pulsen på den sociale indsats på handicapområdet i dag, hvor også andre forhold end strukturreformen inddrages. Siden 2007 er der sket andre større ting indenfor handicappolitikken i Danmark, som har betydning for de sociale indsatser. Et eksempel herpå er Danmarks tiltræden til FN's Handicapkonvention i 2009, der har til hensigt yderligere at sikre rettigheder for mulighed for samfundsdeltagelse – uanset handicap.

De seneste års kommunale budgetudfordringer på velfærdsområdet har medført, at stort set ingen målgrupper af sociale ydelser og indsatser er gået forbi sparforsøg. Fra kommunerne har der været en særlig opmærksomhed i forhold til udgifterne til personer med fysiske og psykiske handicap. Dette har medført, at mange kommuner »meget intenst« har overvejet at sætte en lav overlægges for handicapindsatsen. En følge heraf har været en ny og hårdere retorik over for mennesker med handicap, hvor grænserne for hvad man offentligt har kunnet sige og mene om deres behov for ydelser og indsatser synes rykket.

I nærmeste fremtid vil der formentlig igen ske en samfundsmæssig udvikling indenfor handicapområdet med ikrafttræden af førtidspensions- og fleksjobreformen til januar 2013. I reformen er der lagt op til et forsøg på at inkludere en endnu større gruppe af personer med helbredsmæssige barrierer på arbejdsmarkedet, idet det eksempelvis skal være muligt at få et fleksjob, hvis man kan arbejde ned til to timer om ugen.

Der ses således modsatrettede tendenser i den nuværende danske handicappolitik, hvilket temanummeret forsøger at belyse.

Den første artikel »Strukturreformen set gennem handicapkonventionens perspektiv« tager fat på udviklingen siden strukturreformen, hvori Stig Langvad argumenterer for, at en evaluering af reformen også må inddrage andre politikforhold som fx tiltrædelsen af Handicapkonventionen. Tiltrædelsen af konventionen har ændret måden, hvorpå der skal føres handicappolitik – ikke mindst kommunalt, og artiklen giver et indblik i den aktuelle kommunale handicappolitik og indsatserne.

Kirsten Ketscher viser i artiklen »Handicaprettigheder under udvikling i en krisetid«, hvordan »indvandrede« retskilder har fået stadig større betydning for de handicappedes rettigheder her i landet. Hun mener derfor, at det i en krisetid, hvor der skal spares på de kommunale budgetter, vil være disse retskilder, som vil udgøre bolværket mod at rulle handicaprettighederne tilbage.

John Heilbruun sætter i sin artikel »Socialøkonomiske virksomheder i beskæftigelsespolitikken« spørgsmålstegn ved »sandheden« i det entydigt positive ved oprettelsen af flere og flere ansættelser af personer med handicap i socialøkonomiske virksomheder. Han rejser hermed en debat om, hvorvidt socialøkonomiske virksomheder reelt integrerer personer med handicaps på arbejdsmarkedet.

Lisbeth Riisager Henriksen viser, hvordan den kommende fleksjobreform tilsidesætter ellers knæsatte handicappolitiske principper om kompensation og ligebehandling i artiklen »En uretfærdig og ekskluderende reform«. Hun argumenterer for, at reformen vil ekskludere fleksjobberne fra det fællesskab, som reformen ellers har til formål at inkludere dem i.

Lidt udenfor handicaptemaet redegør Cliff Kaltoft for en undersøgelse blandt brugerne af værestederne for socialt udsatte i artiklen »Jo større kompleksitet, desto færre ressourcer«. Hermed tydeliggøres deres ønsker til de tilbud, som stilles til deres rådighed. I fortsættelse heraf diskuteres om de indsatsmetoder som tilbydes de socialt udsatte er passende i forhold deres ønsker og situation.

Strukturreformen set gennem Handicapkonventionens perspektiv

Da Strukturreformen den 1. januar 2007 trådte i kraft, betød det, at mange ansvarsområder vedrørende personer med handicap blev flyttet fra de nedlagte amter og ud til de nye store kommuner. Netop nu er man i gang med en evaluering af Strukturreformen, der skal vurdere den konkrete udmøntning set i forhold til reformens politiske formål. Det er vanskeligt at evaluere strukturreformen alene. Det er nødvendigt også at tage højde for andre elementer, der nødvendigvis har påvirket implementeringen af Strukturreformen på godt og ondt. Elementer, som den finansielle krise og de politiske beslutninger i perioden som f.eks. overførslen af den vederlagsfri fysioterapi til det kommunale myndighedsansvar og vedtagelsen af Barnets Reform har ydermere påvirket indsatserne på handicapområdet. Alle forhold, der har påvirket effekten og oplevelsen af Strukturreformen. Samtidig skal man huske på, at fortiden med amterne ikke nødvendigvis altid var problemfri og på vej i den rette retning.

Man kan vælge mange forskellige målestokke, når man skal evaluere Strukturreformen, og man kan have mange forskellige politiske eller personlige ambitioner i forhold til resultaterne af evalueringen.

Den 23. august 2009 trådte Handicapkonventionen i kraft i Danmark, da Folketinget tidligere på året, i maj 2009, ratificerede konventionen og derved besluttede, at dansk handicappolitik skal udvikles efter intentionerne og rettighederne i Handicapkonventionen. For mig, som formand for DH og ekspertmedlem af den komité, der skal holde øje med Handicapkonventionens implementering i de knap 120 lande, der i dag har ratificeret Handicapkonventionen, er det helt naturligt at se på udviklingen i den danske handicappolitik, siden Strukturreformen trådte i kraft i lyset af netop Handicapkonventionen.

Derfor vil jeg i det følgende forsøge at tegne et billede af, hvordan handicappolitikken har udviklet sig siden Strukturreformen trådte i kraft i begyndelsen af 2007. Og her vil man tydeligt kunne se, at udviklingen bestemt ikke er forløbet i overensstemmelse med hverken de politiske ambitioner eller Handicapkonventionens bestemmelser.

Med vedtagelsen af Handicapkonventionen i 2006 i FN vedtog det internationale samfund samtidig at skifte fra den såkaldte medicinske model til den sociale model. Med den medicinske model var der meget

Af Stig Langvad

Opsamling af
erfaringer siden
Strukturreformen

Handicap-
konventionen

Udviklingen i
handicappolitikken

Skift i fokus

fokus på den konkrete funktionsnedsættelse, mens der i den sociale model ikke er det, men hvor fokus i stedet omhandler de samfundsskabte barrierer, der begrænser en person med en funktionsnedsættelse i at kunne deltage i samfundslivet på lige vilkår. Skiftet betyder, at det er udfordringerne i forhold til at nedbryde de samfundsskabte fysiske, kommunikative og holdningsmæssige barrierer, der nu er i centrum for handicappolitikken suppleret med retten til at få rimelig tilpasning, hvis barriererne ikke kan nedbrydes.

I takt med at de samfundsskabte barrierer nedbrydes, bliver personens handicap reduceret. Det betyder, at et handicap som begreb ikke længere er noget, der er knyttet til det enkelte menneske, men derimod skal ses som et udtryk for samfundets begrænsninger.

Et nyt
handicapbegreb

Det nye handicapbegreb udfordrer vores hidtidige opfattelse af, hvem der tilhører gruppen af personer med handicap. Det er klart, at alle personer med en langvarig funktionsnedsættelse, som oplever samfundsskabte begrænsninger, er en del af målgruppen for fremtidens handicappolitik. I henhold til Konventionen og definitionen er også personer med sindslidelse og pårørende til personer med handicap nu en del af målgruppen. Det gælder også personer med en funktionsnedsættelse, der ikke nødvendigvis giver adgang til støtte efter dansk lovgivning, som den er udformet i for eksempel 'lov om social service' og 'lov om kompensation til handicappede i erhverv'. Der gælder dertil ingen aldersgrupperinger. Målgruppen er alene karakteriseret ved at opleve samfundsmæssige begrænsninger, når det gælder deltagelse i samfundslivet.

Bred vifte af
afhjælpning

Handicapkonventionen ændrer derfor på den måde, der skal føres handicappolitik på både globalt, nationalt, lokalt og på tværs af alle sektorer i samfundet. Der skal fokus på afskaffelse af de samfundsskabte barrierer, og det skal gavne alle indenfor målgruppen. Det betyder f.eks. at der skal fokus på sikring af tilgængelighed og oplysning til både den generelle befolkning og specifikt til personer med handicap. Desuden skal det sikres, at der er adgang til den kompenserende støtte, der er nødvendig, hvis ikke den enkelte kan klare sig selv. Det være sig med dækning af handicapbetingede merudgifter til medicin, personlig assistance i hjem og på uddannelse og arbejde, eller med tegnsprogstolkning til nedbrydningen af de sproglige barrierer mellem personer med et hørehandicap og den hørende del af befolkningen.

Større personlig
uafhængighed

Grundlæggende bør vi altid kunne sige, at vores handicappolitik bevæger sig i en retning, hvor den enkeltes muligheder for deltagelse i samfundslivet forbedres gennem øget personlig autonomi og reduktion af afhængighed af hjælp fra andre.

Mangel på strate-
giske beslutninger

Hvis vi ser på udviklingen i kommunerne, regionerne og på nationalt plan siden 2007, kan vi næppe konkludere, at der er truffet mange

strategiske beslutninger, der baserer sig på ovenstående principper og visioner. Der er mange kommuner, der har en handicappolitik, som på mange måder retorisk tager udgangspunkt i Handicapkonventionen. Men i realiteten har man ikke været i stand til at ændre på den kommunale politik. Kun på et område; nemlig fysisk tilgængelighed, har man på kommunalt plan gjort fremskridt i forbindelse med omlægning af de nære byområder.

Handicapkonventionen gælder også for kommunerne, det hersker der ingen tvivl om, og det skal tages alvorligt indenfor alle sektorer i den kommunale verden. Det fremgår bl.a. af artikel 4, 1 (d), at man skal: »... tage hensyn til beskyttelse og fremme af menneskerettigheder for personer med handicap i alle politikker og ordninger...«.

Det betyder, at kommunerne har pligt til at forholde sig til og sikre en udvikling indenfor alle rettigheder i Handicapkonventionen. Indtil videre har det dog været holdningen blandt kommunerne og Kommunernes Landsforening (KL), at Handicapkonventionen først er noget, der skal tages alvorligt, når Folketinget bevilger flere penge. Sådan hænger tingene ikke sammen. Alle er forpligtet til at efterleve Handicapkonventionen og tage de nødvendige initiativer til at sikre afskaffelsen af de samfundsskabte barrierer. Her kunne kommunerne have taget fat i de mange gratis- løsninger, der findes, gennem for eksempel strategisk satsning på tilgængelighed i forbindelse med renoveringer og ombygninger, indkøb og etablering af elektronisk kommunikation mellem de administrative myndigheder og borgerne. Det ville ikke blot have været gratis, men kunne sandsynligvis have sparet penge på den lange bane, fordi det altid er billigere, hvis borgerne selv kan klare sig uden at skulle have hjælp.

Der er grundlæggende rettigheder, som fx retten til deltagelse i det politiske liv og at kunne afgive sin stemme ved et valg, som kommunerne kunne tage mere alvorligt, end de hidtil har gjort. For det første skal kommunerne sikre, at de mest sårbare borgere også gives mulighed for at deltage i den demokratiske proces. De skal bl.a. lære om samfundsforhold, hvad det betyder at kunne stemme og få politisk indflydelse – også når det gælder specialundervisningen. For det andet skal kommunerne gennem specialundervisning for voksne m.v. sikre, at det er muligt at deltage på egne præmisser i den politiske proces. For det tredje skal kommunerne sørge for, at der ikke er nogen, der mister deres stemmeret på baggrund af handicap. Kommunerne skal sikre, at ingen fratages deres personlige myndighed, fordi det betyder, at de med udgangspunkt i Grundlovens bestemmelser også vil miste deres stemmeret. Derfor skal man kun træffe beslutninger om delvist værgemål, hvis en person med et betydeligt handicap har behov for støtte i dagligdagen til at træffe beslutninger. Det fremgår klart af Handicapkonventionens

Kommunerne er også forpligtet

De grundlæggende rettigheder

artikel 29, stk. 1 (a), at det skal sikres: »... at personer med handicap effektivt og fuldt ud, direkte eller gennem frit valgte repræsentanter på lige fod med andre kan deltage i det politiske og offentlige liv, herunder at personer med handicap har ret til og mulighed for at afgive deres stemme og modtage valg...«.

Nærhed er helt centralt for borgerne

Siden Strukturreformen, og endda før denne, har kommunerne fremhævet nærhedsprincippet som det centrale for borgerne, når kommunerne skal tilrettelægge den del af velfærdssamfundet, som de har ansvaret for. I princippet burde det store fokus på nærhed give gode muligheder for at leve op til Handicapkonventionens artikel 19, stk. 1, hvor det fremgår, at: »Deltagerstaterne anerkender, at alle personer med handicap har lige ret til at leve i samfundet med samme valgmuligheder som andre, og skal træffe effektive og passende foranstaltninger til at gøre det lettere for personer med handicap fuldt ud at nyde denne rettighed samt fuldt ud at blive inkluderet og deltage i samfundet...«.

Der er mange ting, der kunne forbedres

Jeg tror ikke, at ret mange af de 330.000 medlemmer i de 32 medlemsorganisationer i DH kan skrive under på, at det lokale velfærdssamfund er blevet lettere at gebærde sig i. De vil heller ikke kunne genkende, at retten til at have de samme valgmuligheder som andre er blevet forbedret. Ser man på mulighederne for den lille gruppe af personer med handicap, der har behov for en bolig med en særlig kvalificeret støtte, så skal man stadig se langt efter valgfrihed mellem botilbud, og botilbud der giver mulighed for øget inklusion gennem møder med borgere uden handicap på gågaden, i biografen eller på det lokale fodboldstadion. I stedet bygges der flere og flere institutioner, hvor flere og flere personer med et betydeligt handicap, ofte over 50 personer, skal bo sammen uden mulighed for at kunne komme ud blandt andre. Der er en udokumenteret forventning til, at stort er godt, og hvor den økonomiske effektivt driver byggerier af institutioner frem igen - til trods for at institutionsbegrebet blev ophævet i 1998 og gjort politisk uønsket i 1982. Samtidig er institutionerne i sig selv med til at underminere personer med handicaps ret til at kunne leve inkluderet i lokalsamfundet.

Den der har skoen på, ved hvor den trykker

Det er et helt centralt budskab i Handicapkonventionen, at handicappolitikken skal besluttes i tæt dialog med repræsentanter for personer med handicap. I artikel 4, 3 fremgår det at: »Ved udvikling og gennemførelse af lovgivning og politikker (...) skal deltagerstaterne indgående rådføre sig med og aktivt involvere personer med handicap, herunder børn med handicap, gennem de organisationer, som repræsenterer dem.«

Den aktive involvering af personer med handicap blev med Strukturreformen lovændret til således, at der i dag er etableret et kommunalt handicapråd i hver kommune, hvor der skal være en dialog mellem repræsentanter for personer med handicap, kommunalpolitikere

og evt. ansatte i kommunerne. Denne lovgivning er unik i sin idé og intention.

Handicaprådene fungerer bedre i nogle kommuner end andre. Der er kommunalpolitikere og ansatte, der ikke prioriterer dialogen højt nok, og der er kommuner, hvor det er vanskeligt at rekruttere repræsentanter fra handicaporganisationerne, som har mod på og ressourcer til at »bide skeer« med kommunalpolitikere og embedsmænd for at få en konstruktiv dialog. Der er også kommuner, hvor betjeningen af handicaprådet er mangelfuld. De steder hvor dialogen kører godt og betjeningen er god er der ingen tvivl om, at kvaliteten i de politiske beslutninger er højere, end de steder, hvor dialogen ikke har den samme gnist. I sidste ende handler det om at give kommunalbestyrelsen og den kommunale administration de bedste forudsætninger for at vide, hvordan vilkårene i kommunen er og opleves af personer med handicap. For har man den rette viden, kan man træffe de rigtige beslutninger.

Jeg har ikke haft mulighed for at komme omkring alle områder, hvor repræsentanter for handicaporganisationerne mener, at Strukturreformen i sin intention og sine løfter har svigtet personer med handicap, men jeg håber, at gennemgangen har givet et indtryk af Strukturreformens udfordringer, Handicapkonventionens indhold og dens muligheder for at kunne anvendes som redskab til evaluering af den konkrete politiske udvikling i den kommunale verden.

Stig Langvad er formand for Danske Handicaporganisationer

Mere dialog
efterlyses

Handicaprettigheder under udvikling i en krisetid

Af Kirsten Ketscher

Studerende eller
social klient?

Scenariet

I 2001 fik en synshandicappet mand dom i Højesteret for, at han ikke kunne medbringe sin revalideringsydelse til Sverige for at studere i Lund (U.2001.1258 H). Studiet i Lund var bedre tilrettelagt for hans handicap. Han kunne derfor gennemføre hurtigere, hvilket også ville føre til en mindre udgift for den danske stat. Gennem en restriktiv fortolkning af aktivlovens § 3, der indeholder en hovedregel om bopæl i Danmark, kom Højesteret dog frem til, at revalideringsydelsen ikke måtte medtages til udlandet. Én dissenterende dommer (Henrik Zahle) mente, at manden havde ret til at studere i Lund på sin revalideringsydelse. Zahle forstod aktivloven således, at den indeholdt en generel forpligtelse for myndighederne til at optimere indsatsen i et uddannelsesforløb. Aktivlovens § 3 bestemmelse måtte fortolkes i overensstemmelse hermed. Den pågældende sagsøger henviste i øvrigt også til, at han blev diskrimineret i forhold til andre studerende. Almindelig SU kunne medbringes til udlandet. Højesteret afviste blankt, at der var tale om diskrimination. I øvrigt var og er politikken for studerende, at de skal opmuntres til at tage en del af deres uddannelse i udlandet. På grund af sit handicap fik manden revalidering, hvorfor han ikke blev klassificeret som studerende, men som social klient. Problemet er nu løst ved, at SU udbetales med et handicap-tillæg i disse situationer.

Eksemplet illustrerer, at rubriceringen af den handicappede borger er en helt afgørende dimension i rettighedsværnet. Diskrimineringen blev hverken genkendt eller anerkendt i denne Højesterets sag.

Forbedringer,
men i små skridt

I de godt 10 år, der er forløbet siden denne dom, er der sket meget vedrørende synliggørelse og forstærkelse af handicappede personers rettigheder, men man kan stadig genfinde nogle af de takter, som Højesterets flertal slog an i 2001.

Mange forbedringer
for handicappede er kommet til
os udefra

Forbedringen af handicaprettigheder er først og fremmest kommet til os udefra. Det gælder FN's Handicapkonvention, EU's ligebehandlingsdirektiv, Det Europæiske Charter samt Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. I en krisetid, hvor der skal spares på de kommunale budgetter, er det formentlig disse »indvandrede« retskilder, der over tid vil vise sig at danne et bolværk mod at rulle handicaprettig-

heder tilbage og stå for dynamikken i rettighedernes udvikling. Diskriminationsforbuddet vil komme til at spille en større og større rolle.

De indvandrede retskilder

FN's Handicapkonvention fra 2006 gælder i dansk ret. Den er vores mest almene retskilde om handicappede personers rettigheder. I overensstemmelse med dansk sædvane vedrørende internationale konventioner er FN's Handicapkonvention kun offentliggjort i Lovtidende C og ikke synliggjort som en dansk lov i Lovtidende A. Dette betyder, at den har vanskeligt ved at slå igennem med sit almene og overgribende syn på handicaprettigheder. Den bliver derfor snarere et baggrundstæppe for handicaprettigheder og ikke en hovedaktør i lovgivning og retsanvendelse. Det betyder, at Handicapkonventionens måde at tænke på ikke fremstilles samlet med sine grundlæggende principper, men at konventionen spredes stykkevis over de forskellige danske love, der indeholder handicaprelaterede rettigheder. Inden for det sociale område er der først og fremmest tale om Aktivloven og Serviceloven men også til en vis grad 'loven om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet' (forskelsbehandlingsloven). I Danmark har Folketinget, modsat andre lande f.eks. Norge, ikke ønsket at synliggøre og dermed styrke handicaprettigheder i én samlet lov.

Den danske forskelsbehandlingslov er resultatet af et EU-direktiv 2000/78 i dansk ret. Denne lov beskytter mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet på grund af bl.a. handicap. Retten til at være på arbejdsmarkedet på lige fod med andre er også en af Handicapkonventionens grundlæggende principper (art. 27). Deltagelse på arbejdsmarkedet er i vore dage afgørende for den enkeltes mulighed for deltagelse og inklusion i samfundet. Direktivet omfatter ikke sociale rettigheder mere alment, men en række arbejdsmarkedsrettigheder som fleksjob m.v. omfattes af handicapværet i dette direktiv og derfor også af den danske lov. Dette indebærer, at handicaprettigheder på dette felt er omfattet af klageadgang til Ligebehandlingsnævnet, som har vist sig at være et vigtigt retsmiddel for udvikling af handicaprettigheder.

Et direktivforslag, der omfatter sociale rettigheder, blev fremsat i 2008 i Europa-parlamentet, men det har vist sig vanskeligt at få dette vedtaget. Det er derfor af stor betydning, at også EU's charter om grundlæggende rettigheder i art. 21 beskytter mod diskrimination på grund af handicap. Med Lissabon-traktatens ikrafttræden i 2010 er dette charter et integreret led i traktaten. Charteret kan forventes at spille en stadig større rolle i EU-domstolens praksis.

Også Den Europæiske Menneskerettighedskonvention beskytter handicappede personers rettigheder f.eks. ved art. 8 (retten til privatliv), art. 6 (ret til retfærdig rettergang), art. 3 (forbud mod nedværdi-

FN's handicapkonvention spiller en afgørende rolle

Lov mod forskelsbehandling

Sociale rettigheder er vanskelige at få vedtaget

Den europæiske Menneskerettighedskonvention og de handicappede

gende behandling), tillægsprotokol 1 om beskyttelse af ejendom (art. 1) og ret til uddannelse (art. 2). Forbud mod diskrimination i art. 14 beskytter handicapretigheder inden for konventionens område f.eks. art. 14 sammenholdt med art. 6.

Domme fra EU-domstolen og Menneskerettighedsdomstolen skal derfor inddrages i dansk ret, når de danske sociale rettigheder skal fortolkes.

Ankestyrelsens
rolle

I en række afgørelser fra Ankestyrelsen har vi set, at borgeren har påberåbt sig Handicapkonventionen som grundlag for sit krav. Der er imidlertid ikke et eneste eksempel på, at Ankestyrelsen selv har gjort aktiv brug af konventionen som grundlag for fortolkningen. I afgørelserne henvises kun til borgerens påstand om striden mod Handicapkonventionen. Et typisk eksempel er principafgørelse 213-09, hvor en handicappet mand med en ryglidelse søgte om merudgifter til et hjælperværelse i sin lejlighed, da han måtte have hjælp døgnet rundt. Han påberåbte sig bl.a. art. 19 fra Handicapkonventionen om 'retten til et selvstændigt liv' og til at 'være inkluderet i samfundet'. Art. 19 b) nævner således støttetilbud i hjemmet, herunder den nødvendige personlige bistand. Dette er en relevant bestemmelse og et godt argument i sagen. Ankestyrelsen udtaler, at flytning efter eget valg ikke indebar, at han mistede retten til dækning af merudgifter til bolig som følge af den nedsatte funktionsevne. Resultatet er således i overensstemmelse med konventionen, men uden henvisning til denne.

Tilknytningsdiskrimination

Ulovlig handicap-
diskriminering

En vigtig udvidelse af feltet for ulovlig diskrimination er den såkaldte tilknytningsdiskrimination. EU-domstolen fastslog i 2008 i Coleman-sagen C-303/06, at udtrykket, i direktiv 2000/78, »på grund af handicap«, ikke alene omfatter den pågældendes eget handicap men også den diskriminering, der følger af, at man har tæt tilknytning til en anden person med et handicap. I Coleman-sagen blev en kvinde afskediget, fordi hun havde omsorg for et handicappet barn. Dette betød, at hun havde et stort fravær, der var relateret til dette barns behov. Hun blev også udsat for chikane på arbejdspladsen bl.a. med ukvemsord om barnet.

Ligebehandlings-
nævnets rolle

Denne udvidede diskrimineringsform er blevet anerkendt både i det danske Ligebehandlingsnævn og i Østre landsret. En typisk sag fra Ligebehandlingsnævnet er afgørelsen 238/2012. I denne sag havde en kvinde ansvaret for et spastisk lammet barn. Arbejdsgiveren påstod, at tilfældet ikke var omfattet af Forskelsbehandlingslovens regler eller EU-direktivet, når der var tale om et handicap hos andre end den ansatte selv. Ligebehandlingsnævnet udtaler både i denne sag og i flere lignende sager, at dette skal fortolkes som et handicap i forskelsbehand-

lingslovens forstand. Her ser vi, at EU-domstolens praksis får direkte betydning for handicaprettigheder i Danmark.

Genvurdering af handicaprettigheder

Handicaprettigheder er under de nuværende stramme kommunale budgetter blevet et indbydende mål for besparelser. Som led i trimningen af de kommunale udgifter har man set en række tilfælde, hvor kommunen genvurderer berettigelsen til en ydelse, som den pågældende har haft igennem længere tid. Den pågældendes forhold er i øvrigt uændret. Dette sker som led i en kommunal praksisændring, hvor der ofte kan være tale om meget indgribende nedskæringer.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i en række afgørelser vurderet berettigelsen af sådanne indgreb. Domstolen har lagt vægt på, at der skal være en saglig grund til genvurdering. Det må derfor anses for en tvivlsom overensstemmelse med EMK, at en kommune genvurderer alene som led i en besparelsesrunde. I *Moskal v. Polen*, app. 10373/05 afsagt i 2009, mistede en kvinde sin omsorgsydelse for pasning af et handicappet barn. Ved en genvurdering fandt myndighederne ud af, at barnet ikke var så handicappet, at han kunne begrunde hendes omsorgsydelse. Menneskerettighedsdomstolen tilsidesatte dette skøn og lagde vægt på, at myndigheden ikke havde angivet noget sagligt grundlag for denne genvurdering.

Handicappede er et indbydende mål for offentlige besparelser

Mulighed for genvurderinger?

Effektiv retshåndhævelse (Access to Justice)

Det er et integreret led i EU-baserede rettigheder, at den enkelte skal have effektiv adgang til at få håndhævet sine rettigheder. Ligebehandlingsnævnet er en god illustration af dette princip. Her kan den enkelte få en hurtig og gratis vurdering af sine rettigheder. Nævnet har derudover mulighed for at tilkende godtgørelse for krænkelser. En fleksjobansat i politiet fik således 225.000 kr. i nævnet for uberettiget afskedigelse (sag 276/2012). En synshandicappet kvinde fik 25.000 i godtgørelse for et uberettiget afslag på at blive godkendt som privat dagplejer (sag 104/2011).

Såfremt krænkeren ikke retter sig efter afgørelsen, skal Ligebehandlingsnævnet, på klagerens anmodning og vegne, indbringe sagen for domstolene uden udgift for klageren.

I sammenligning hermed har Ankestyrelsen og De Regionale Nævn, der trods alt er klageorgan for de fleste sociale rettigheder, en afkortet kompetence og frem for alt ingen mulighed for at give godtgørelse.

Det er de færreste, der har ressourcer til at føre sag for domstolene helt til Højesteret for ikke at tale om Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Det er derfor af meget stor betydning, at domspraksis slår igennem i Ankestyrelsen. Det er dog yderst sjældent, at Ankestyrelsen inddrager afgørelser fra EUD eller EMD.

EU-baserede rettigheder

Sjældent at Ankestyrelsen inddrager afgørelser fra EU

Sammenfatning

Der er en klar tendens imod, at handicaprettighederne styrkes mest på baggrund af rettighedsinnovationer, der kommer udefra.

Siden Højesteretsdommen fra 2001 er der sket en del, men nissen er til en vis grad flyttet med.

Udvidelse af
rettigheder?

Det er desværre langt vanskeligere at få sin ret og anerkendt en retsstridig diskriminering, hvis man rubriceres som social klient. Der er dog intet i vejen for, at det danske Folketing selv udvider Ligebehandlingsnævnets kompetence til også at omfatte sociale rettigheder. Det kunne godt give anledning til en tur i tænkeboksen!

Kirsten Ketscher er professor dr. Jur., forskningscentret Welma, Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet.

Socialøkonomiske virksomheder i beskæftigelsespolitikken

... Vil to parallelle linjer nogensinde mødes?

I Dansk Blindesamfund må vi desværre konstatere, at uddannelsesniveaut for blinde- og svagsynede har været dramatisk faldende gennem de sidste 40 år. Det er meget alarmerende, fordi det i den aktuelle beskæftigelsessituation, selv for vore højtuddannede medlemmer, i praksis er nærmest umuligt at finde beskæftigelse.

Det nuværende ordinære arbejdsmarked er præget af økonomisk smalhals, høje krav til den enkelte medarbejders specialisering, arbejdstempo og omstillingsevne.

Men er de socialøkonomiske virksomheder en nøgle til at gøre dette ordinære arbejdsmarked rummeligt nok også til medarbejdere med f. eks. synshandicaps?

Indfaldsvinkel

Det er indlysende, at alle initiativer der kan forbedre beskæftigelsesmulighederne for handicappede er tiltrængte, efterspurgt og velkomne. Og det er hævet over enhver tvivl, at både politikere og eksperter har de bedste intentioner med deres indsats.

Når det er sagt, må det være på sin plads at stille en række spørgsmål, der kan belyse, om konceptet 'socialøkonomiske virksomheder' er vejen frem mod et rummeligere arbejdsmarked.

Det grundlæggende menneskesyn

Der findes tilsyneladende ikke nogen præcis definition på socialøkonomiske virksomheder. De spænder over en bred vifte fra foreninger og beskæftigelsesprojekter til egentlige erhvervsvirksomheder og fonde. Men noget helt centralt ved deres virksomhed synes, som direktør Bjarne Petersen udtaler til Ugebrevet Mandag Morgen, at være:

»Socialøkonomiske virksomheder kan vende en person fra at være en udgift for samfundet til at være en indtægt.«

Her sondres grundlæggende mellem mennesker, der er besværlige, og mennesker, der er nyttige. Nogen der koster - og nogen der tjener. Økonomien bliver en slags moral: Det gode menneske ønsker »ikke at ligge nogen til byrde« men »at svare enhver sit«.

Af John Heilbruun

Faldende uddannelsesniveaut blandt blinde

Er »Socialøkonomiske virksomheder« vejen frem?

Der er tale om en bred vifte

Skal alle være produktive?

Denne nyttemoral forekommer så udbredt og integreret i vort samfund, at Danske Handicaporganisationer har udtalt:

»At have et arbejde, som man selv har søgt og er blevet vurderet kvalificeret til, og altså også kan blive fyret fra, er lig med motivation, personlig og faglig udvikling og anerkendelse. Det har værdi for den enkelte og for samfundet som helhed.«

Den fremherskende opfattelse er altså, at et menneske skal være produktivt for at opnå samfundets anerkendelse og opleve selvværd og selvrespekt.

Hvis alle mennesker skal have denne mulighed, stiller det store krav til den måde, hvorpå vi indretter vores samfund og vores arbejdsmarked.

Den socialøkonomiske virksomhed

Hvordan defineres en socialøkonomisk virksomhed?

- Der findes som nævnt ikke en egentlig definition af socialøkonomiske virksomheder, men de har ifølge hjemmesiden for Center for Socialøkonomi følgende kendetegn:
- De har et socialt, sundheds- og eller miljømæssigt formål
- De har et salg af ydelser og/eller produkter
- Det er en 'not-for-profit virksomheder', hvilket vil sige, at et eventuelt overskud geninvesteres i virksomheden og formålet
- De er organisatorisk uafhængige af den offentlige sektor
- De har CVR-nr.
- De er innovative - blandt andet ved at lave nye produkter, tilbyde nye ydelser eller tænke i nye måder, hvorpå samarbejdspartnere kan involveres
- De involverer brugere og de forankrer sig lokalt
- De etablerer partnerskaber på tværs af sektorer

Ingen formelle hindringer

Generelt er der tale om, at man med denne alsidige og fleksible tilgang slipper for en række formelle hindringer for at skaffe midler til virksomheden. Alle de former for støttet beskæftigelse, der benyttes på det ordinære arbejdsmarked, kan – muligvis med visse mindre begrænsninger – bruges. Man kan modtage beløb fra finanslovsbevillinger, satspuljen, strukturfondsmidler, indsamlinger og private fonde. Man kan handle med både den private og den offentlige sektor.

Der er tale om en tiltrængt – og meget modig – satsning. Det skal blive interessant at følge med i resultaterne:

Vil det med disse vilkår være muligt at etablere virksomheder, der er bæredygtige på markedsvilkår, og som kan tilbyde oplæring og – på længere sigt – ustøttet beskæftigelse til ansatte ?

Bliver svaret bekræftende, har vi modellen for, hvorledes vi skal indrette et arbejdsmarked, der er både profitabelt og rummeligt.

Spørgsmål

Først og fremmest er det et spørgsmål, om de midler, der ad mange kanaler investeres i disse virksomheder, er rimelige i forhold til udbyttet – det vil sige: Giver de faktisk understøttet beskæftigelse til de ansatte i virksomhederne?

Det er jo den samme indsats, der – i princippet og ifølge landets lovgivning – bør ydes som et individuelt tilrettelagt revalideringsforløb i kommunernes beskæftigelsesforvaltninger. Desværre er denne indsats – i kølvandet på Strukturreformen – blevet en gennemtæret vanskabning og blevet forfladiget til ufleksible standardforløb. Resultaterne taler deres klare sprog. Måske kan socialøkonomiske virksomheder være et alternativ, der giver bedre resultater for færre – eller de samme – penge?

»Not – for – profit« betyder, at den socialøkonomiske virksomheds overskud geninvesteres i virksomheden eller formålet.

Når det tages i betragtning, at man ønsker, at medarbejderne skal trænes og motiveres af at kunne klare sig på markedsvilkår, må man spørge i hvilket omfang, man giver dem andel i det overskud, de har været med til at skabe. Kan lønforhøjelse, gratiale eller andre velfortjente individuelle økonomiske anerkendelser for deres indsats også bidrage til at styrke den enkeltes selvværd i nytte-samfundet?

Bliver de socialøkonomiske virksomheder stigmatiserende reserver for B-holdet? Det er for tidligt at bedømme, om det lykkes de socialøkonomiske virksomheder at bane vej til det ordinære arbejdsmarked for deres ansatte. Dette bliver vel lakmusprøven på deres nytte. Det fremgår ikke i opregningen af kendetegnene for disse virksomheder, om og hvad de gør for at de kundskaber og færdigheder, som de ansatte bibringes, er vinklet således, at de generelt er anvendelige på det ordinære arbejdsmarked.

Terminologien skræmmer. Det er meget udbredt blandt eksperter og politikere, der står afmægtige over for løsningen af påtrængende samfundsproblemer at anvende en række trylleformularer: Ord, ingen kan være uenige i, og som giver indtryk af, at man har styr på tingene. Når der tales socialøkonomiske virksomheder, bruges udtryk som »innovative«, »involvere brugere«, »lokal forankring«, »samarbejde på tværs af sektorer«. Det lyder sympatisk og rigtigt, men skal vi overbevises, er det helt afgørende, at man i den løbende evaluering opsamler konkrete elementer og erfaringer, der kan bruges som basis for - og inspiration til egentlig projektudvikling og skarpslibning af begreberne.

Svarene på de rejste spørgsmål haster. En grundig evaluering af denne indsats, der er startet under den tidligere regering, og som nu har kørt over nogle år, pånøder sig. I lyset af en sådan evaluering kan den nuværende regering tage stilling til, om disse ordninger fortsat skal

Et brugbart alternativ?

Overskud bliver investeret

Lakmusprøven

Konkret erfaring savnes

Evaluering er nødvendig

støttes på de hidtil gældende vilkår, eller om den ønsker at frasortere ideologisk vraggods og/eller uhensigtsmæssige værktøjer og vurdere, om pengene gør bedre nytte i en bredere og mere systematisk indsats for at gøre arbejdsmarkedet rummeligt.

Fremtidens arbejdsmarked

Arbejdsmiljøloven
skal følges

Det store spørgsmål er: Hvorledes gør man det ordinære arbejdsmarked rummeligt?

Arbejdsmiljølovgivningen indeholder en meget omfattende regulering af det ordinære arbejdsmarkeds indretning og organisering med henblik på, at de ansatte ikke sætter deres sikkerhed og sundhed på spil, når de arbejder. Senest er der i lyset af det høje arbejds- og omstillingstempo på virksomhederne opstået debat om hjælp til det hastigt stigende antal af medarbejdere, der går ned med stress. Arbejdet må tilrettelægges således, at medarbejderne ikke skader deres psykiske helbred ved at arbejde.

Mon en rummelig og sund arbejdsplads også tilvejebringes ved, at arbejdsgiveren og de ansatte kolleger udviser hensyn og respekt for den enkelte og for hinandens evner, formåen og grænser? Mangfoldigheden er måske et tiltrængt element i udviklingen af et bæredygtigt arbejdsmarked?

Spænding og
forventninger

Fra Dansk Blindesamfund byder vi velkommen til de socialøkonomiske virksomheder. Det gør vi helhjertet: Med spænding, store forventninger og sund skepsis!

John Heilbruun er næstformand i Dansk Blindesamfund.

En uretfærdig og ekskluderende reform

Den påtænkte reform af fleksjob er uretfærdig og ekskluderer fleksjobberne fra det fællesskab, som den selv påstår at inkludere dem i. Der er ingen overensstemmelse mellem målgruppens situation og de nyliberalistiske forventninger, som ligger i den påtænkte lovgivning.

Beskæftigelsesminister Mette Frederiksen (S) indgik den 30. juni 2012 et forlig om en reform af fleksjob- og førtidspensionsordningen mellem regeringspartierne (Socialdemokraterne, SF, Radikale), Venstre, Konservative og Liberal Alliance. Reformen bar titlen »En del af fællesskabet«. Desværre er det ikke oplevelsen hos fleksjobbere og førtidspensionister, at reformen vil bringe dem nærmere »fællesskabet«. Tværtimod efterlader den indtrykket af eksklusion og uretfærdighed på rigtig mange niveauer: både i den politiske beslutningsproces, i den påtænkte lovgivning, i det politiske spin og i mediernes behandling af sagen.

Dette indlæg vil koncentrere sig om fleksjobdelen af forliget. Det vil påpege, at der er en meget stor kløft mellem den virkelighed, som fleksjobbere oplever, og den virkelighed som politikerne italesætter og lovgiver efter. Der er ingen overensstemmelse mellem målgruppens situation og så de forventninger, som ligger i den påtænkte lovgivning. Reformen er uretfærdig og ekskluderer i stort omfang fleksjobberne fra fællesskabet. Indlægget vil koncentrere sig om uretfærdigheder i den påtænkte lovgivning (som de kommer til udtryk i forligsteksten af 30. juni, for i skrivende stund august 2012, er reformen endnu ikke udmøntet til - og vedtaget som lovgivning). De øvrige niveauer af uretfærdighed vil ikke blive behandlet her.

Reformen i store træk

Fleksjobordningen fra 1998 var oprindeligt skabt ud fra en betragtning om ligebehandling. Kompensation er ikke et privilegium eller en positiv særbehandling men er alene et forsøg på at udjævne et ulige udgangspunkt og give mulighed for, at mennesker kan være en del af fællesskabet. Man besluttede at give mennesker med varigt nedsat arbejdsevne, som tidligere kun havde haft førtidspensionen som udvej, en

*Af Lisbeth Riisager
Henriksen*

Har Mette Frederiksen ramt helt ved siden af skiven?

Stor forskel mellem virkeligheden og politikernes forestillingsverden

Fleksjobordningen fra 1998 har bidraget til at kunne fastholde folk på arbejdsmarkedet

kompensation, som tillod dem at fastholde eller opnå en tilknytning til arbejdsmarkedet. Da det var en kompensation, skulle aflønningen ske efter gældende overenskomster. Den ordning har med stor succes givet en masse mennesker en chance for at udfolde sig arbejdsmæssigt med deres restarbejdsevne. Især har den været altafgørende for akademikere og dermed hjulpet både dem og samfundet til at bruge den store viden og erfaring, som ellers ville blive tabt.

Den nye reform op-
hæver kompensati-
onstankegangen

Reformforliget er et direkte opgør med kompensationsprincippet målsætning om at kompensere tabt erhvervsevne ud fra en overenskomstmæssig aflønning. Den erstattende aflønningsmodel kompenserer udelukkende med et kommunalt tilskud baseret på en reduceret dagpengesats, hvilket er en bevægelse i retning af markedets enerådende logik.

Fra kompensation
til overførselsind-
komst

Kompensationen for den manglende arbejdsevne vil med den nye ordning falde markant og blive en overførselsindkomst frem for som i dag at indgå i en samlet løn. Fleksjobbere bliver altså nu både arbejdstagere og klienter, således at fleksjob bliver derved et delt forhold mellem henholdsvis fleksjobber og arbejdsgiver på den ene side og fleksjobber og kommune på den anden. Man vil også udvide fleksjobordningen nedad i retning af dem, der i dag omfattes af førtidspensionsordningen. Tilskudsomlægningen betyder, at fremtidige fleksjobbere skal i direkte konkurrence med de ordinært ansatte om jobbene og bliver en del af det ordinære deltidsarbejdsmarked. Da der bliver flere om at søge fleksjob på grund af udvidelsen af fleksjobordningen til mennesker med næsten ingen arbejdsevne, og da det samtidig vil blive relativt dyrere for arbejdsgivere at ansætte fleksjobbere, vil det blive væsentligt vanskeligere for fleksjobbere at få foden inden for på arbejdsmarkedet. Dem som får foden indenfor vil økonomisk blive meget voldsomt ramt. Det ligner en afvikling af fleksjobordningen.

Syge mennesker
skal arbejde mere

Forligsaftalen korresponderer i et stort omfang med nyliberalismens tanker om markedets logik som det overordnede socialpolitiske princip, ligesom forestillingen om det økonomiske menneske er det idealmenneske, som man indretter systemet efter. Det økonomiske menneske er et menneske, som handler rationelt, og som frit og suverænt kan planlægge, vælge og tilrettelægge sit eget liv. Det handler selvansvarligt og styres af motiver forankrede i det selv, herunder ikke mindst økonomiske motiver. Forligsaftalen bygger blandt andet på den præmis, at man vil have syge mennesker til at arbejde mere, end de gør i den nuværende fleksjobordning, og at man mener, de vil gøre det, hvis det »kan betale sig«.

Store ændringer
ved kommende
jobskift

Forliget indebærer, at allerede fleksjobvisiterede skal overgå til den nye ordning, hvis de er ledige, skifter job eller jobfunktion. Kun dem der allerede er i fleksjob for øjeblikket kan bevare deres rettigheder

under den nuværende ordning – så længe, de altså ikke skifter job.

I »Kritisk Debat« den 15. august 2012 havde jeg sammen med Claus Jansson og Karina Jørgensen et indlæg: »Reform ekskluderer fleksjobberne fra fællesskabet«. Nogle af vores overordnede konklusioner er omtalt ovenfor. Jeg henviser til indlægget for en detaljeret gennemgang af reformen.

Reformen indeholder mange uretfærdigheder

Den påtænkte reform indeholder en lang række uretfærdige elementer. Lad os se på nogle af dem, som jeg har samlet i to overordnede kategorier: Dels en der relaterer sig til løn- og arbejdsvilkår; dels en anden der relaterer sig til det forhold, at man får hjemmel til at ændre vilkårene for en allerede givet fleksjobvisitation og i værste fald at inddrage visitationen.

Uretfærdige løn- og arbejdsvilkår

Præmissen om at fjerne kompensationsprincippet og lade en del af fleksjoblønningen fungere på markedsvilkår er uretfærdig. Forligsaftalen er udtryk for den forestilling, at sygdomsramte mennesker bare kan arbejde mere, fordi økonomien tilsiger det. Men det kan vi jo ikke – vi taler om folk med kronisk invaliderende sygdomme eller handicap. Derfor er det et meget alvorligt skridt, at man fratager os muligheden for den kompensation, som ligger i den nuværende ordning. Selvom den nuværende ordning ligger på laveste overenskomst på et givent arbejdsområde, har den tilladt mange mennesker at have et værdigt, rimeligt og meningsfuldt arbejdsliv i stedet for at lade sig førtidspensionere. Hvorfor vil man ødelægge en ordning, der har været en succes?

En del af det uretfærdige er altså, at man vil mindske kompensationen, og at man vil omlægge hele modellen således, at fleksjobberne både skal være lønmodtager og modtager af overførselsindkomst. Det vil blandt andet få den konsekvens, at højtuddannede og højt kvalificerede mennesker vil blive særligt hårdt ramt med stor lønnedgang til følge, så arbejdsindsatsen lønnes langt lavere end ordinært ansatte med tilsvarende niveau af arbejdsopgaver og erfaringer. I Danmark gælder ellers normalt den regel, at man lønnes efter uddannelse, kvalifikationer, erfaringer og arbejdsansvar. Hvorfor skal fleksjobbere diskrimineres fra den praksis?

Arbejdsgivere vil ikke længere blive kompenseret for forskellen mellem fleksjobberens og den ordinært ansatte raske medarbejders arbejdsevne. Flexjobberne kommer dermed i direkte konkurrence med de ordinært ansatte om jobbene og bliver en del af det ordinære deltidsarbejdsmarked. Det er meget uretfærdigt, fordi virkeligheden tilsiger, at man næsten altid kan finde en billigere arbejdskraft hos raske men-

Væk er et værdigt, rimeligt og meningsfuldt arbejdsliv

Størst lønnedgang for de uddannede

I lønkonkurrence med ordinære jobs

nesker end hos fleksjobbere, og fordi virksomhederne på den korte bane vil få et relativt økonomisk tab ved at ansætte en fleksjobber frem for en ordinært ansat. Konsekvensen bliver, at fleksjobbere får endnu ringere chancer for at få- eller fastholde et arbejde end i dag, hvilket i særlig høj grad gælder akademikere.

Det er interessant i denne sammenhæng at bemærke forligsaftalens parametre »effektiv arbejdstid« og »reelt arbejde«. Fleksjobbere skal som stort set de eneste på dagens arbejdsmarked nu have en løn, som også relateres til luftige begreber, der kan fortolkes frit. Man kan frygte, at arbejdsgivere vil få frit slag til at presse lønnen, eftersom kommunerne ikke længere vil kunne sikre fleksjobberens arbejds- og lønvilkår. Og så er det forresten meningsløse begreber at bruge på for eksempel akademisk arbejde, som alt andet lige må måles på sin kvalitet.

Hvis man vil være selvstændig som fleksjobber, gælder der også en meget stor forringelse af vilkårene, således at det i praksis ikke vil være en mulighed at indrette sig som sådan. Det er ærgerligt, da en selvstændig tilrettelæggelse af arbejdsopgaver ellers i et vist omfang ville kunne kompensere for nogle af de særlige arbejdsmæssige problemstillinger i livet med kroniske lidelser eller handicap.

Fare for at udvikle et B-arbejdsmarked

Det er uretfærdigt og tåbeligt, at regeringen på den måde lægger op til et arbejdsmarked, hvor man ikke bruger de mest veluddannede af fleksjobberne, eller hvor fleksjobbere i bedste fald bliver b-mennesker uden ret til anerkendelse, respekt og retfærdige lønforhold. Det vil også betyde, at det ikke i økonomisk forstand »kan betale sig« at videreud-danne sig, hvis man tilfældigvis er- eller bliver ramt af alvorlige sygdomme.

Uretfærdig ændring af allerede fleksjobvisiteredes vilkår

Ændrede vilkår ved fremtidige jobskifter

En ting er, at den nye ordning er uretfærdig og håbløs, og at det er uretfærdigt for alle dem, der vil blive fleksjobvisiteret efter dens ikrafttræden. Noget andet er, at det virker uretfærdigt, at også de, som allerede er fleksjobvisiterede i tiden med den nuværende ordning, bare sådan kan skubbes over på en ny ordning, hvis eller når de skifter job eller jobfunktion. Kan det virkelig være rigtigt, at man bare uden videre kan forringe forholdene så betragteligt for mennesker, som har indrettet sig efter den lovgivning, de blev visiteret ud fra? Og at man kan gøre det med så kort varsel?

Fare for stavnsbinding

Vores samfund bryster sig af mobilitet på arbejdsmarkedet. Derfor er det urimeligt, når nuværende fleksjobbere henvises til samme arbejdsplads, ja, samme stilling eller arbejdsfunktion resten af livet, hvis de ikke vil have det økonomiske grundlag trukket væk under sig. Den slags stavnsbinding gælder ikke øvrige lønmodtagere. Hvorfor skal den så gælde for fleksjobbere?

Derudover vil overgangen til ny ordening betyde et enormt samfundsmæssigt spild af opsamlet viden og kompetencer på arbejdsmarkedet: Blandt andet vil mange akademikere i fleksjob ikke turde binde an med at søge nye stillinger på grund af de voldsomme lønforringelser (og dermed ikke videreudvikle sig og viden til samfundet), ligesom mange arbejdsløse akademikere vil få endnu sværere ved at finde akademisk relateret arbejde (og dermed svært ved at holde viden ajour og videndele). Det er en inkonsekvens i forhold til regeringens parole om, at løsningen på samfundets problemer er mere uddannelse. Her har vi en stor gruppe mennesker, som allerede besidder en masse viden og kompetencer på højeste niveau, men forligspartierne vil med reformen kaste grus på dem. Det er ikke alene diskriminerende og jantelovsagtigt. Det er også tåbeligt.

Endnu et uretfærdigt element er, at man vil gøre fleksjobvisitationer midlertidige for mennesker under 40 år og kræve mange revurderinger. Det er utroligt nedladende og arrogant at tro, at mennesker med kroniske lidelser eller handicap pludselig skulle blive raske og befries for deres handicap. Det er utroligt umyndiggørende, mistænkeliggørende og utryghedsskabende at underlægge fleksjobbere nye vurderinger og forløb igen og igen. Skulle der ske mirakler, så er man jo allerede i dag forpligtet på som fleksjobber at rette henvendelse til sin kommune. Så reformens krav om revurderinger er aldeles unødvendige og tjener kun et besparelsesformål. Det er også arrogant på denne måde at betvivle de vurderinger, som landets medicinske og socialrådgivermæssige specialister gennem årene har udfærdiget af de pågældende person- og sygdomsgrupper. Og det er tåbeligt og omkostningsfuldt for systemet at kræve endnu flere kontroller og vurderinger, end vi allerede har i dag, ligesom jeg tror, at det i sidste ende vil blive dyrt for samfundet at sparre.

Reformen ekskluderer fleksjobberne fra fællesskabet

Foruden alle de konkrete uretfærdige elementer i reformen er dens grundlæggende nyliberalistiske præmisser og forventninger til fleksjobberne problematiske og uretfærdige. Med reformen anerkender man ikke, at kronisk sygdom, handicap, arbejdsløshed og nedsat arbejdsevne kan være hver mands herre. Man anerkender ikke, at sygdom og handicap kan invalidere mennesker så meget, at en varigt nedsat arbejdsevne er resultatet, at den i mange tilfælde vil være et livslangt vilkår, og at den ikke kan helbredes ved viljens motiverende kraft og lønningsposens størrelse. Og man anerkender ikke, at nogle mennesker er så syge, at de ikke har anden udvej end at lade sig førtidspensionere.

Det er nyliberalismens svaghed, at den ikke anerkender, at syge mennesker ikke er frie. Man fratager grundlæggende syge mennesker

Spild af kvalificeret arbejdskraft

Mange revurderinger af yngre mennesker

Man anerkender ikke, at sygdom og handicap kan invalidere mennesker

anerkendelse for at være præcis dem, vi er. Det er diskrimination og ikke solidaritet!

Man anerkender
heller ikke, at vi
alle har et ansvar

Dertil kommer, at man ikke anerkender, at vi alle har et ansvar for - og skylder hinanden noget i livet. Det er også et samfundsmæssigt ansvar, hvordan mennesker med handicap skal behandles i forhold til arbejdsmarkedet, og handicap kan blive større eller mindre alt efter, hvordan samfundet spiller sammen med de pågældende personer med handicap. Stat, kommune og arbejdsgivere befries med forliget i stort omfang for socialt ansvar, og alene står så det enkelte menneske og må kæmpe for at få lov til at være med på arbejdsmarkedet. Han skal kæmpe med yderligere barrierer end dem, han i forvejen lever med qua sine sygdomme eller handicap, fordi man vil indrette lovgivningen på en måde, som ikke korresponderer positivt med virkeligheden. Reformen tager ikke stilling til det forhold, at der allerede i dag ikke er job nok til personer med nedsat arbejdsevne, fordi de færreste virksomheder vil have dem. Hvor skal jobbene komme fra?

Reformen ekskluderer og diskriminerer mennesker

Forligspartierne har med Beskæftigelsesministeren i spidsen vist, at man politisk vil gå forrest med at ekskludere og diskriminere mennesker endda samtidig med, at man præsenterer det under flotte paroler om »fællesskab« og »rummeligt arbejdsmarked«. Lektor i statskundskab Jørn Loftager sætter i en kronik i Information den 11. april 2012 fint ord på den indholdsmæssige omfortolkning af ordet »fællesskab« i reformen – dét, man også kalder nysprog: »Fællesskabet forstås ikke længere som et medborgerskab, men som et arbejdsfællesskab, hvor erhvervsevne er adgangsbilletten, og menneskets værd er reduceret til dets økonomiske ydeevne.« Og det er også blevet reformens misfoster: At idealet om det økonomiske menneske overskygger anerkendelsen af etiske, moralske, juridiske, sociale, æstetiske mv. kvaliteter og underlægger det menneske, som ikke kan leve op til idealet. Et ideal, der figurerer inden for et monster tungt socialt system, som mistænkeliggør, umyndiggør, kontrollerer, aktiverer og afstraffer. Det er ikke noget, som mennesket vokser og blomstrer af, men pointerer alene uligheder mellem dem, der lever op til idealet, og dem der ikke gør.

Lisbeth Riisager Henriksen er cand.mag. i nordisk sprog og litteratur samt musikvidenskab fra Aarhus Universitet med en lang række erfaringer inden for kommunikation og redaktion. Blandt andet er hun redaktør og medforfatter på bogantologien »Hvad i alverden er meningen?« om eksistentielle og religiøse udfordringer ved livet med kronisk sygdom eller handicap. Hun er for øjeblikket jobsøgende fleksjobber.

Jo større kompleksitet, desto færre ressourcer

- Om metodiske præmisser i arbejdet med socialt udsatte

Metoder skal aldrig anvendes ukritisk, for der gælder det samme for metoder som for principper, at de gælder, når 'alt andet er lige'. I det sociale arbejde er alt andet meget sjældent lige, og derfor er der grænser for, hvor stor lid man skal fæste til bestemte på forhånd fastlagte metoder.

Metoder og vores begrundelser for at anvende dem i det sociale arbejde står i tæt relation til vores viden om de socialt udsattes liv og forhold. Arbejdet med metoder i det sociale arbejde er betinget af en forudgående solid viden om vores undersøgelsesfelt. Spørgsmålet, vi stiller her, er: Hvordan eller rettere hvor kvalificeret er den viden?

Årsrapport og holdningsundersøgelse

Landsforeningen af VæreSteder (LVS) og Sammenslutningen af Værestedsbrugere I Danmark (SVID) udgav sidste år en årsrapport for udsatteområdet. Den bestod af en holdningsundersøgelse blandt socialt udsatte værestedsbrugere og analyser af konkrete problemer og politiske tendenser i tiden og følges op af en årsrapport for 2012, som udkommer ultimo 2012.

Et af de indtryk, Årsrapporten efterlod, er en grundlæggende mistanke om, at de mange tal, der findes om socialt udsatte, ikke bliver brugt til stort set andet end at bekræfte, at det går lige så skævt i år, som det altid har gjort, og går dermed til at bekræfte vores fælles forestillinger og anekdoter. På tærsklen til november 2011 måtte vi stadig tage til takke med, at de seneste tal for narkotikarelaterede dødsfald er fra 2009. Hvor professionel og faglig kan man være, når man ikke engang kender tallene for de narkotikarelaterede dødsfald i 2010 før i det fjerde kvartal i 2011? Og hvor kvalificeret en indsats kan man forvente i forhold til at nedbringe dødstallene, når folkeviddet og landspolitikere mener, at de fleste narkomaner dør i København, eller at København skal være genstand for en særlig indsats, som det står i regeringsgrundlaget, når Københavns andel i fx 2008 var helt nede på 15 % af det samlede dødstal? Disse og mange andre overvejelser bør indgå i en diskussion af metoder og faglighed på udsatteområdet i lige så høj grad som selve metoderne og de politiske ønsker om effektmålinger.

*Af sekretariatschef
Cliff Kaltoft*

Har vi nok viden
om sociale
forhold?

Mangelfulde
statistiske data
mangler

Mangler bedre og mere kvalificeret viden om socialt udsatte

Socialt udsatte, eller undergrupper af kategorien ,optræder hyppigt i holdnings- og værdiundersøgelser. Oftest i forbindelse med spørgsmål af typen: Hvem vil du helst/helst ikke bo ved siden af? Ad den vej gør vi forskellige varianter af kategorien socialt udsatte til et spejl på, hvordan vi opfatter os selv i forhold til 'dem'. Og oftest kommer disse holdningsundersøgelser mest af alt til at udstille- og bekræfte forskellige stereotyper. Og stereotyper er som bekendt forenkede 'common sense'-opfattelser af virkeligheden. Også af den årsag mener vi, at der mangler svar nedefra. Vi mangler med andre ord bedre og mere kvalificeret viden om, hvem socialt udsatte er, og hvordan de forholder sig til sig selv og vores samfund - ikke mindst når de får lov at svare for sig selv.

Derfor spurgte vi de mennesker, vi typisk omtaler socialt udsatte, hvad de mener om 'livet', politik, offentlige institutioner, den hjælp de bliver tilbudt, hvorfor der er mennesker i nød, hvilken indflydelse de selv mener, de har på deres egen situation osv. I alt besvarede 720 værestedsbrugere i 52 kommuner spørgeskemaerne. Det giver et ganske fornuftigt grundlag for at tegne et landsdækkende billede.

En undersøgelse der belyser de socialt udsattes egne holdninger

Svarene er virkelig interessante og en øjenåbner for alle, der arbejder på området. Både fordi de sætter vores forestillinger om, hvad de socialt udsatte mener og tænker i et nyt perspektiv, og fordi de umiddelbart afføder nye spørgsmål om måden, hvorpå vi som samfund forsøger at hjælpe dem. Med holdningsundersøgelsen har vi endelig de socialt udsattes eget bud på, hvad der optager dem. Her er et par eksempler.

Gældsproblemer fylder meget for de socialt udsatte

På spørgsmålet om hvilke problemer de udsatte anser for at være deres største, blev der svaret 'økonomi' (38,9 %) og 'sygdom' (37,9 %). På spørgsmålet om hvilke problemer man ikke kan få hjælp til, blev der ligeledes svaret 'gæld' (44,5 %) og 'tandbehandling' (38 %). På spørgsmålet om hvad de socialt udsatte drømmer om, var topscoreren 'at blive gældfri' (46,2 %). Gæld fylder utrolig meget og kræver derfor en målrettet og veltilrettelagt indsats. I årsrapporten kortlagde vi de seneste års indsatser mod de udsattes misligholdte gæld, og lad det være sagt, de efterlod meget at ønske i forhold til placering af frivillige gældsrådgivninger og eftergivelsesmuligheder for gælden til det offentlige.

Lav tillid til de offentlige systemer

Tilliden til samfundets forskellige institutioner lå ikke overraskende generelt lavt i forhold til resten af befolkningen. Særlig lav var tilliden til politiske institutioner og partier efterfulgt af 'det offentlige' og det sociale sikringssystem, der placerede sig med 17 %. Størst med henholdsvis 38-, 32- og 32 % var tilliden til sundhedsvæsenet, retsvæsenet og politiet.

Går det bedre eller værre for socialt udsatte? Mange mente, at socialt udsatte for deres eget vedkommende har fået det bedre, men vurderingen var samtidig, at gruppen som helhed havde fået det sværere. Til det

spørgsmål svarede et flertal i undersøgelsen (25,1 %) da også, at socialt udsatte som gruppe havde fået det værre.

I særdeleshed kildede holdningsundersøgelsen ved vores forestillinger om systemets egnethed til at håndtere inddragelsen af borgerne/brugerne. Til spørgsmålet om hvor stor indflydelse man oplever at have på sine sager i kommunen, svarede et flertal (51,7 %), at de oplever at have enten lille eller slet ingen indflydelse på egne sager. I det perspektiv er det meget interessant, at hele 72,9 % mente at have enten ret stor eller meget stor indflydelse på, hvordan det går dem. Der er altså en forholdsvis stor uoverensstemmelse mellem socialt udsattes ansvarsfølelse og deres manglende oplevelse af at kunne gøre deres indflydelse gældende på sager, der relaterer sig direkte til deres livsomstændigheder. Det må nødvendigvis øge den negative afhængighedsfølelse til hjælpesystemet.

Lav
brugerindflydelse

De små skridts metode

På dette sidste punkt der omhandler indflydelse eller muligheden for at blive medspiller i sit eget liv, ved vi fra værestederne, at netop dét er forbundet med ønsket om et bedre liv blandt disse mennesker. Gennem 14 års intensivt arbejde med reel brugerinddragelse på værestederne er vi også her gennem et 'nedefra-perspektiv' blevet meget klogere på, hvad reel inddragelse er for en størrelse, og ikke mindst på hvilken forskel den beror, når den doseres rigtigt og på brugernes egne præmisser, gør for socialt udsatte. Landsforeningen af VæreSteder har kontinuerligt arbejdet med beskrivelsen af den praksis, der udføres på værestederne. Det særlige hjælpe- og udviklingsarbejde, der udføres på værestederne, har vi døbt 'de små skridts metode'. Som metode gør den op med den oftest så dominerende kasse eller silotænkning på området og tendensen til at tænke i store, synlige og ikke mindst målbare effekter.

Værestederne har
størst succes med
»de små skridts
metode«

I vores arbejde med at beskrive hvorfor og hvordan særlige indsatser på væresteder for socialt udsatte gør en forskel blandt brugerne, forholder vi os til den store kompleksitet i udsattes problemstillinger som en præmis at arbejde og tænke metodisk ud fra. Nogle forskere på det sociale område vil betegne dette som såkaldte vilde problemer, der netop grundet kompleksiteten både er vanskelige at definere og derfor at finde en entydig løsning på. I modsætning til såkaldte tamme problemer, som nemmere lader sig forstå og definere og dermed også løse.

Vilde og tamme
problemer

Værestederne og andre sociale arenaer med socialt udsatte er lig med stor mangfoldighed. Her er mange vilde problemer. Derfor søger man i værestedsarbejdet ganske naturligt efter fælles referencerammer, der går på tværs af sociale problemer og udsathed. Et gennemgående fokus bliver derfor brugerinddragelsen og tilgangen 'mennesket før problemet'. Arbejdet med de små skridts metode kommer til at handle

På tværs af
sociale problemer
og udsathed

om at skabe og udvikle relationer til det enkelte menneske, i det miljø som værestedet og dets brugere udgør.

Lyst til forandring og at gøre modspillere til medspillere

Metode i socialt arbejde bliver her lig med at tage en kompleks og individorienteret viden aktivt i anvendelse i det daglige samspil med borgerne, alt imens man søger at navigere efter de mål, der hedder at skabe lyst til forandring og at gøre modspillere til medspillere. Nøglen er relationen og et indgående kendskab til borgeren, som, koblet med en gensidig respekt og tryghed, muliggør den langsomme proces, det er for socialt udsatte at opbygge gode netværk, sociale kompetencer og personlig motivation. Ingredienser som, vores erfaringer taget i betragtning, er helt centrale for at opnå den ønskede effekt i al værestedsarbejde; at den udsatte føler fornyet lyst og mod til at ville forandre ting i sit liv til det bedre. Og som endvidere baner vejen for succesfulde forløb med borgeren i myndighedsregi – hvad enten det handler om ydelser, beskæftigelse, bolig eller familieforhold.

Mange veje til socialt arbejde

Målet for det sociale arbejde, der pågår på værestederne i Danmark, er på den måde entydigt. Men vejene dertil er mangeartede og beror på den præmis, der går forud for metodebevidstgørelsen (hvorfor vi gør, som vi gør); et solidt kendskab og en god og tryk relation til borgeren – for her findes den komplekse og svært tilgængelige viden, som kan bane vejen mod målet. De små skridts metode hviler derfor på en erkendelse af, at svarene gives stykvist og desto mere klart, jo mere funderet socialarbejderen er i sin empiriske viden. Ud af bevidsthed herom springer fagligheden og metodebevidstheden.

Hvilken vægtskål passer til sociale indsatser for udsatte?

Hjælpesystemet til en voksende gruppe af socialt udsatte bliver mindre og mindre

Kompleksiteten på vores område udfordrer grundlæggende ambitionen om at ville veje socialt arbejde på en vægtskål. For hvordan gøres indsatserne op? Vejen fra A til Z er kringlet og til en vis grad også præget af tilfældigheder og sammenfald, som selv den bedste socialarbejder ikke er herre over. Effektdiskussionen går galt der, hvor værestederne bliver målt på de resultater, kommunerne som helhed forventes at levere, og ikke på værestedernes evne til at skabe et fundament, hvorpå kommunen, sundhedsvæsnet og andre bliver i stand til at løse deres opgaver. Vi oplever, at de sociale indsatser på fx værestederne bliver underlagt et urimeligt pres, især når der skal leveres talfaste argumenter til modstræbende politikere. Det mærkes særligt i tider med lavkonjunktur med nedskæringer og besparelser. Paradoksalt nok eftersom det netop er i nedgangstider, at hjælpesystemet til den voksende gruppe af socialt udsatte i Danmark tildeles færrest ressourcer.

Manglende anvendelse af den indhøstede viden

Vi mærker presset, og dokumentations- og effektbølgen har også for alvor ramt udsatte indsatserne de sidste 4-6 år – særligt gennem den foregående regerings handlingsprogram Det Fælles Ansvar II. Der er

blevet løftet en stor administrativ byrde ude i landets mange projekter med at opstille forandringsindikatorer, indberette løbende effekter til Rambøll og dokumentere indsatsen kvalitativt. De nye krav er blevet taget vel imod, og ny læring og skærpet metodebevidsthed er blevet indfriet. Internt i projekterne har det bestemt været udbytterigt for fagligheden, men det har tilsyneladende ingen betydning haft for den samlede evaluering af den hidtil største økonomiske satsning på udsatteområdet. I skrivende stund har alle anstrengelserne ingen fremadrettede perspektiver. Vi venter stadig på en udmelding på, hvordan man vil bruge alle erfaringerne og al den sociale innovation, som er udvundet gennem de sidste fire år.

Det kan aldrig blive godt nok og et succeskriterium i sig selv, at sociale projekter ledes igennem et massivt dokumentationsarbejde. Dertil har vi for travlt, og dertil har vi større ambitioner for vores egen fremtid. Den åbne debat og de saglige vurderinger er guld værd og byder os at lade os måle, men vi vil måles på de effekter, der giver mening. Det er åbenlyst urimeligt at stille væresteder til ansvar for enkeltdele i kommunens samlede opgavekatalog. Mål stedet jobcenteret på dets evne til at få folk i arbejde og værestedet på dets evne til at give mennesker den fornødne ro og overblik til at komme på ret køl og blive modtagelige for hjælp, behandling, beskæftigelse osv. En proces, der går forud for og er sideløbende med andre indsatser, fordi den er tidsubegrænset, i modsætning til behandlings- og beskæftigelsesforløb.

Dokumentationsarbejde gør det ikke alene

Udsatteakademiet – et samlende fagligt organ for socialt udsatte

Debatten om fagligheden i det sociale arbejde mangler altså faste holdpunkter. For hvem kan vi forvente agerer vagthund for fagligheden, sådan som systemet og finansieringen af det sociale arbejde er skruet sammen?

Vi savner en drivkraft, der kan samle brugere, praktikere, politikere, organisationsfolk og civilbefolkningen om sagen. Et kraftcenter i form af et lærings- og udviklingsmiljø for hele udsatteområdet. Det vil sikre en større effekt af indsatserne og en kvalitativ ny retning for diskussionen af grundlæggende præmisser i det sociale arbejde og nye sociale innovationer. En dynamo og en vagthund der ikke varetager andre interesser end de socialt udsattes, og som gør det på et mere overordnet niveau, end det i dag er muligt for de frivillige organisationer. Derfor har LVS foreslået etableringen af Udsatteakademiet.

Der mangler et kraftcenter for lærings- og udviklingsmiljøet ...

Metodedebat og metodeudvikling er godt og vigtigt, men der er aktuelt et stort udækket behov i forhold til at skabe sammenhæng i den viden, der trods alt findes om de socialt udsatte. Og før vi får overblik over og skabt sammenhæng i den viden og ikke mindst, hvor der er huller i den, vil vi mangle grundlæggende værktøjer til at sikre, at vores

... og der mangler fortsat en sammenhængende viden om de socialt udsatte

metodebevidsthed i det sociale arbejde er forankret i den rigtige virkelighed. Den praksisnære viden er på den måde uløseligt forbundet med udviklingen af metodebevidstheden i det sociale arbejde.

Cliff Kaltoft er sekretariatschef for Landsforeningen af VæreSteder, som er en landsdækkende organisation med mere end 100 væresteder som medlemmer. Desuden sidder Cliff Kaltoft i Rådet for socialt udsatte og en række andre råd og nævn på området for socialt udsatte.

Aktuel skandinavisk og britisk handicapforskning

– En kortlægning af miljøer

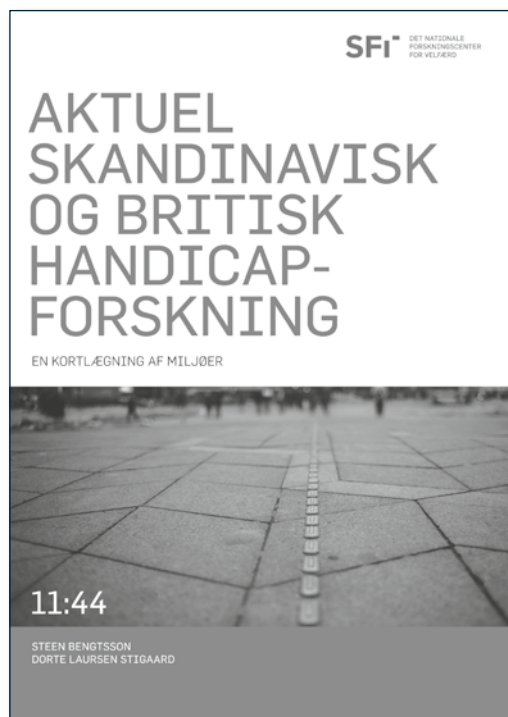
*Bengtsson og Laursen Stiggaard, SFI
– Det Nationale Forskningscenter
for Velfærd, 2011.*

Omtale:

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd – udgav i 2011 en kortlægning af den aktuelle skandinaviske og britiske handicapforskning ved at kortlægge handicapforskningsmiljøerne i henholdsvis Norge, Sverige, Danmark og Storbritannien. Kortlægningen var bestilt af det daværende Socialministerium, idet den skulle danne grundlag for en ministeriel beslutning om, hvor 3 nye ph.d. - stillinger indenfor handicapområdet skulle placeres.

Handicapforskning defineres i bogen som »... indhentning af kundskab og udvikling af forståelse med videnskabelige metoder om sociale sider af livet for mennesker med handicap.« (s.17). Der er således ikke tale om et biomedicinsk handicapbegreb, som traditionelt kan fylde meget i handicapforskningen.

Rapporten er ikke en indføring i præstationer fra de enkelte forskningssteder, hvilket kunne have givet et godt og tiltrængt overblik over nyeste forskning. Derimod giver kortlægningen et ganske interessant billede på udbredelsen, herunder ikke mindst forskellen i udbredelsen af handicapforskning i de 4 lande. Ved at præsentere de forskningsmil-

jøer og forskningsinstitutioner, der beskæftiger sig med handicapforskning, gives der et solidt grundlag for at vide, hvor man med fordel selv kan søge forskningsbaseret viden om handicapområdet set fra en social vinkel.

Rapporten kan bestilles eller downloades på SFI's hjemmeside:

www.sfi.dk/s%C3%B8gesvar-4455.aspx?Action=1&NewsId=3217&PID=9262

Internationalt Udvalg

Af Ulrik Frederiksen

Bæredygtigt socialt arbejde har været på alles læber de sidste par år på de internationale konferencer i socialt arbejde. Men hvad er bæredygtigt socialt arbejde? Er der tale om, at arbejdet i sig selv skal være bæredygtigt? Eller er der tale om, at socialt arbejde er med til at skabe samfundsmæssig bæredygtighed?

På verdenskonferencen »Social work and Social development« denne sommer i Stockholm var bæredygtighed endnu en gang øverst på dagsordenen. Definitionen af bæredygtigt socialt arbejde er, at: »socialt arbejde, der skaber forandring og resultater, der holder efter indsatsen stopper.

På konferencen i Stockholm var der mange indlæg, der netop handlede om, hvordan man med investeringer i socialt arbejde kan være med til at gøre en forskel i fremtiden. Den viden er ikke ny, men godt er det alligevel, at der endnu en gang er forskning, der peger på, at det er rigtigt. Hans Rosling og Michael Marmot, der begge var hovedtalere, beskrev, hvordan investeringer i lighed, inklusion og demokrati havde betydning for den sociale bæredygtighed af samfundet på lang sigt. Begge oplæg gjorde det tydeligt, at man ved at skabe en større lighed i samfundet underbyggede en samfundsmæssig bæredygtighed.

Spørgsmålet er så; hvorfor er et ulige samfund mindre bæredygtigt end et lige? Svaret lå for Michael Payne lige for. Hvis du skal leve bæredygtigt i forhold til samfundet omkring dig, skal du have overskud i hverdagen. Det har du kun, hvis du er inkluderet i dette og

har tilstrækkeligt mentalt overskud til at leve bæredygtigt. Det bliver man, når der skabes lige muligheder for borgerne i et samfund.

Ved at sikre lige muligheder for alle borgere i samfundet, er man samtidig medvirkende til at sikre stabilitet og øget velfærd. Dette er ligeledes medvirkende til at skabe et samfund, hvor flere er i stand til at leve bæredygtigt og dermed understøtte samfundet på lang sigt.

Det andet sigte med socialt bæredygtigt arbejde var spørgsmålet om at gøre selve det sociale arbejde bæredygtigt i sig selv.

Professor Karen Healy, der er formand for socialrådgiverne i Australien, rejste spørgsmålet om hvorvidt der overhovedet var noget nyt i at arbejde på at gøre det sociale arbejde bæredygtigt. For hvis det drejer sig om at skabe lighed og inklusion blandt de borgere, som vi møder i hverdagen og behandle dem med respekt og værdighed – så er det vel ikke nyt!

Og så alligevel; for der er også en diskussion om, hvordan vi gør, det vi gør. For hvis det sociale arbejde er med til at løfte den enkelte person eller gruppe og bringe dem i stand til at hjælpe sig selv, så er der en bæredygtig retning på arbejdet.

Det ligger grundlæggende i socialarbejderes etik og værdier at behandle de borgere, som de møder med lighed og respekt. Dansk Socialrådgiverforening vedtog i 2010 et sæt Professionsetiske værdier. Det handler om »Individets værdighed, Social retfærdighed, Professionel integritet og Medmenneskeligt ansvar«. Alle værdier kredser om lighed, respekt og om at understøtte dem, der har brug

for det, således at de er i stand til at modtage og bidrage til det omliggende samfund på lige fod med andre, hvilket understøtter tankerne omkring bæredygtigt socialt arbejde.

Gordon Vincenti og Louise Austeen Leth fra VIAUC beskrev i deres oplæg på konferencen, hvordan de med udgangspunkt i et samarbejde med Universitetet i Addis Ababa, Etiopien, lavede et projekt, hvor de trænede socialrådgivere i Etiopien i konkrete metoder i socialt arbejde. Metoder, der således kunne videreføres til andre uuddannede socialarbejdere. De undersøgte, hvilke behov der var lokalt, holdt seminarer i Århus – og i Etiopien. Begge dele med fokus på hvordan de kunne tilrettelægge en undervisning, der tog udgangspunkt i det behov, der var hos socialrådgiverne i Etiopien. En undervisning, de ikke ser resultatet af nu, men først vil vise sig bæredygtigt på den lange bane.

Spørgsmålet er, om det så er svaret på, hvad fremtiden har brug for? Shimon Spilo fra Israel stillede spørgsmålet om, hvorvidt man kunne have en »kommissær« for fremtiden? En der havde til opgave at se på, om den lovgivning der blev lavet nu også var til gavn for de generationer, der kommer efter os. En sådan »kommissær« vil kunne sætte et fokus på, om det vi gik og lavede nu også var bæredygtigt på den lange bane.

Samlet set handler sammenhængen mellem socialt arbejde og bæredygtighed om, hvordan vi gennem det sociale arbejde skaber rammerne for, at flere kan leve bæredygtigt. Vi øger inklusionen i samfundet og mindsker udstødelse og polarisering. På den lange bane bliver det også tydeligt, at vi derved trækker mindre på jordens ressourcer og sikrer, at der vil være ressourcer til fremtidige generationer.

Det kan godt være, at vi ikke kan forudsige de behov, der måtte være. Men hvis vi med det sociale arbejde arbejder hen i mod inklusion og ligestilling i forhold til de borgere, vi møder, så er vi nået et godt stykke af vejen mod et bæredygtigt socialt arbejde.

Ulrik Frederiksen er...

Når regler står i vejen for fornuftig menneskelig udfoldelse

Når man er havnet i arbejdsløhedskøen, kan der være mange gode årsager til at gå ind i noget frivilligt arbejde. Det kan give et styrket netværk, det kan være med til at forbedre ens kompetencer, og det kan give en god selvfølelse af, at der er nogen, som har brug for en i hverdagen uanset, om man er aktiv i den lokale fodboldklub, besøgsven for en ældre eller på anden måde aktiv.

Men så enkelt er det ikke. Reglerne for arbejdsløse beskriver, at man bliver trukket i dagpenge, hvis man laver frivilligt arbejde i over fire timer om ugen, eller hvis det frivillige arbejde vedrører »drift eller vedligehold.«

Dette gælder også mennesker, som allerede inden de blev arbejdsløse og har været engageret i frivilligt arbejde. Man tror næsten ikke, det er rigtigt, når man hører, at bestyrelsesmedlemmer eller frivillige må trække sig tilbage fra et stykke frivilligt arbejde i boldklubben, fordi de er blevet arbejdsløse.

Den underliggende begrundelse eller tankegang i reglerne er, at de frivillige ikke må tage arbejde fra de arbejdende.

De frivillige organisationer og en række faglige organisationer har derfor i fællesskab udformet en rammeaftale for, hvilke spilleregler der skal gælde for samarbejdet mellem ansatte og frivillige på institutionerne. Rammeaftalen skal styrke den samlede indsats overfor samfundets udsatte grupper og mennesker i svære livssituationer. Rammeaftalen bør inddrages i regeringens arbejde med at udvikle en civilsamfundsstrategi.

De mange frivillige på plejehjem, i børnehaverne og på herbergerne og andre velfærdsområder giver anledning til at stille spørgsmålet, om det ikke er et udtryk for besparelse grundet tiderne med mange nedskæringer? Sådan ser fagforeninger og frivillige organisationer det ikke. Frivillige kan noget, som ansatte ikke kan eller ikke får mulighed for at gøre, siger forbundsformand Dennis Kristensen fra FOA. Derfor er det vigtigt at have dette aspekt ved siden af den høje faglighed, som vore medlemmer kan yde. Men det skal ske ved klare aftaler, som træffes lokalt på den enkelte institution. Spillereglerne skal hjælpe denne proces i gang - ikke ved diktat men ved inspiration.

Danmark har brug for et stærkt civilsamfund, hvor engagement og frivillighed er med til at forbedre hverdagen for en lang række mennesker. Med stive regler og begrænsninger i muligheden for arbejdsløse til at lave frivilligt arbejde er man med til at svække den frivillige indsats og med til at begrænse arbejdsløses mulighed for at udfolde et meningsfyldt liv.

Det er oplagt, at Folketinget fjerner de regler, der begrænser, og i stedet skaber muligheder for udfoldelse. Socialpolitisk Forening og Frivilligt Forum, Landsforeningen for de frivillige sociale organisationer opfordrer Folketinget til at fjerne denne regel straks.

John Bertelsen

Frivilligt Forum
Landsforeningen
for de frivillige
sociale organisationer

Robert Olsen

Socialpolitisk Forening

Socialpolitisk Forenings ledelse

**SOCIAL
POLITISK
FORENING**

Formand

Robert Olsen, Kofoeds Skole

Landsstyrelsen

Annelise Murakami, Internationalt udvalg
Birthe Povlsen, Dansk Socialrådgiverforening
Lise Jordahn, Professionshøjskolen Metropol
Louise Dülch Kristiansen, Dansk Social-
rådgiverforening
Mads Engholm
Nina Særkjær Olsen, redaktionen
Ninna Hoegh, Projekt UDENFOR
Preben Etwil, redaktionen

Socialpolitisk Råd

Landsstyrelsen, samt
Carl Christensen (Nordjylland)
Ejgil Aagaard (Fyn)
Knud Olsen (Viborg)
Anja Sigvard Nielsen (Lolland og Falster)

Ninna Leth (Sydvestjylland)
Ove Lund (Hovedstaden)
Viggo Jonasen (Århus)
Bettina Post, Dansk Socialrådgiverforening
Christian Sølyst, LO
Hanne Thomsen, Diakonissestiftelsen
Heiner Lützen Ank, Kirkens Korshær
Jette Høy, FTF
Lis Pedersen, BUPL
Mandana Zarrehparvar

Internationalt udvalg

Bjørn Christensen, formand
Annelise Murakami
Joan Münch
Kay Jokil
Mandana Zarrehparvar
Ole Hammer
Ole Meldgaard

Socialpolitisk Forenings lokalafdelinger

Socialpolitisk Forening Fyn

Formand Ejgil Aagaard
Ejgil.aagaard@gmail.com

Socialpolitisk Forening Hovedstaden

Formand Ove Lund
ovelund@raastof.dk

Socialpolitisk Forening Lolland og Falster

Formand Anja Sigvard Nielsen
asn@boligsocial.dk

Socialpolitisk Forening Nordjylland

Formand Carl Christensen
carl-eva@stofanet.dk

Socialpolitisk Forening Sydvestjylland

Formand Ninna Leth
nl@cvu-vest.dk

Socialpolitisk Forening Viborg

Formand Knud Olsen
knudoglydia@dlgtele.dk

Socialpolitisk Forening Århus

Formand Viggo Jonasen
viggojonasen@gmail.com

■ **25. oktober**

Socialpolitisk Forening Hovedstaden

kl. 18.30-21.30, debatmøde: »Utryghedssamfundet? Workfare i stedet for welfare?«

Oplæg og debat om resultaterne af den førte politik på social- og arbejdsmarkedsområdet. Læs mere på www.socialpolitisk.dk

■ **26 - 27. oktober**

Working Poor, ICSW

Ekspertseminar om working poor afholdes på Kofoeds Skole (lukket arrangement).

■ **14. november**

Kritisk Socialt Forum i samarbejde med en række af ungdomsorganisationer.

Seminar om ungdomsarbejdsløshed kl. 10-14.

Yderligere oplysninger på www.socialpolitisk-forening.dk forefindes sidst i oktober.

Tilmelding nødvendig.

■ **16. november**

Kritisk Socialt Forum i samarbejde med en række af ungdomsorganisationer.

Musik på Rådhuspladsen for de unge arbejdsledige.

Yderligere oplysninger på www.socialpolitisk-forening.dk forefindes sidst i oktober.

■ **19. november**

Socialpolitisk Forening Hovedstaden

Kl. 14-18/20, det første gå hjem-møde i en række på 4-5 stk. under den fælles overskrift »Medlevende demokrati«, der har forskellige perspektiver på ledelse, styring og kontrol i den offentlige sektor.

Læs mere på www.socialpolitisk.dk

■ **22. november**

STOP FATTIGDOM NU! NGO netværksmøde

Stop Fattigdom Nu - initiativet mødes. Sted: Rådet for Socialt Udsatte eller Kofoeds Skole.